

casus, relevant voor de volkenrechtsgeschiedenis, opdienen: 'Zealand privateering and the Anglo-Spanish peace treaty of 1630: the admiralty proceedings in the case *Le Clercq c. Lopez Fernandez*' (635-673).

A. H. Huussenjr.

D. P. Blok, e. a., ed., *Datum et actum. Opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer ter gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag* (Publicaties van het Meertens Instituut XXIX; Amsterdam: Meertens Instituut, 1998, vii + 455 blz., f79,-, ISBN 90 70389 58 4).

Het 'Ten geleide' van D. P. Blok situeert naadloos de mens en wetenschapper Jaap Kruisheer. Internationaal erkend als gewetensvol diplomaat heeft de gevierde tevens oog gehad voor 'alle terreinen die in oorkonden ter sprake komen', het zij institutionele en politieke geschiedenis, het zij cultuurgeschiedenis. *Datum et actum*: de titel lijkt banaal, voor de hand liggend. Jaap Kruisheer heeft echter zelf veel gegeven, veel gepresteerd. De hulde is terecht. 23 Bijdragen weerspiegelen de vele facetten van het bedrijven van diplomatiek. Meerdere auteurs stellen de pioniersrol vast van de gehuldigde, waar hij bijvoorbeeld definitief een ander wordingsproces van stads- en landsheerlijke rechten voorstelt dan voorheen gangbaar. Ook het Nederlands als voertaal van deze oorspronkelijke stadsrechten is een verworven begrip, dankzij Jaap Kruisheer.

De bijdragen, enkele opgelucht met foto's, kaarten en tabellen, zijn alfabetisch op naam van de auteur ingelast. Alle treden zij in diepgaande discussie over oorkonden, archiefstukken, vermeldingen, registers, abtenlijsten. Drie auteurs voegen tekstedities toe: Dick E. H. de Boer situeert een financieel rapport over Holland in 1373 binnen de grafelijke huwelijkspolitiek; Annemieke Dekker duidt een stadsrechtverlening in 1414 aan enkele Westfriese dorpen vanuit de bekommernis om bestuur en rechtspraak te verbeteren; tenslotte reikt Geertrui van Synghel de editie aan van 13 schepenoorkonden van 's-Hertogenbosch, waarbij zij terecht vraagtekens plaatst bij 'de selectieve opname, die in principe altijd arbitrair is'. In twee bijdragen ligt de klemtoon op naamvorming: Ton Goeman zoekt methodes om cirkelredeneringen te vermijden in dialect-geografisch onderzoek, terwijl Rob Rentenaar peilt naar de betekenis van *dam* en *dijk* in nederzettingnamen.

Geheel in de lijn van Kruisheers belangstelling voor de veelvuldige getuigeniswaarde van diplomatische teksten voor 'de' geschiedenis, gaat F. J. Bakker in op het huwelijk in 1162 tussen een Hollandse graaf en een Schotse prinses. Uiteraard worden in deze bundel bronnen belicht betreffende zowel kerkelijke als grafelijke, heerlijke en stedelijke instellingen. Naarde kerkelijke instellingen richten zich een zestal auteurs: Eef Dijkhof zoekt achter het ontstaan van de abdij Grafenthal bij Goch een prior van de Munsterabdij te Roermond. Martien Dillo verjongt met twee eeuwen een naar de kerk van Sint Oda verwijzende vermelding, zogenaamd uit 1146. Ed Harenberg ontrafelt een scheidsrechterlijke uitspraak tussen Dirk van Altena en de Munsterabdij te Roermond. P. A. Henderikx streeft ernaar het cartularium van bisschop Radbod van Utrecht weer samen te stellen. Paul Moors belicht rol en functie van het Groot cartularium van het klooster Bethlehem bij Doetinchem. De archiefgeschiedenis van de Middelburgse Onze-Lieve-Vrouwabdij leert dat in de zestiende eeuw een deel van het archief in Antwerpen terecht kwam, een ander in de abdij van Park (bij Leuven). M. S. Polak beijvert zich om uit meerdere versies van de lijst van abten van de Middelburgse abdij een samenhangende lijst te puren. De bollandist Van Papebroeck speelt hierbij een vooraanstaande rol. In de grafelijke omgeving verdiept J. W. J. Burgers zich in een studie van de grafelijke raad in Holland in de dertiende eeuw. Ook de landsheerlijke diplomatiek wordt verkend: Hildo van Engen stelt de

registers van Gerard van Voome voor, om tot een andere codicologische samenstelling van één specifiek register te besluiten dan de huidige toestand, en J. C. Kort belicht, in scherp contrast met de hoge graad van inzicht van de heren van Voome in hun domein en beheer, het falend goederenbeheer van de heren van Merwede, te wijten aan een gebrekkige registratie. In het stedelijk milieu behandelt Florence W. J. Koorn de bewaring van stadsprivileges, meer bepaald te Haarlem, en gaat P. H. D. Leupen in op de informatie die stadszegels van Rhenen en Nijmegen kunnen bieden over stadsmuren. Meer algemeen breekt J. G. Smit een lans voor de studie van de overlevering in kopieën van in registers ingestoken stukken, en stelt Cornelis Dekker diepgaand de Zeeuwse vronen voor. De bekommernis om naar vroegste stadia in bronnenstudie te gaan, komt bij Marco Mostert tot uiting, waar deze de vroegste geschiedenis van de schriftcultuur in Holland behandelt, alsook bij C. L. Verkerk, die op zoek gaat naar de vroegste vermelding van de tol van Geervliet.

Bijdragen uit Vlaanderen ontbreken niet in deze hulde: Walter Prevenier onderzoekt het invoeren, vanaf de veertiende eeuw, van een indeling in gelijke uren, waarbij mechanische uurwerken een bepalende rol spelen. Hoe de vermoedelijke keure van de Vlaamse graaf Filips van de Elzas voor de Vier Ambachten er wel mag hebben uitgezien, wordt onderzocht door Adriaan Verhulst en Thérèse de Hemptinne. Door de diepgang van de bijdragen en een verzorgde druk en lay-out brengt deze veelzijdige bundel een gepaste hulde.

Monique Vleeschouwers-Van Melkebeek

H. J. J. M. van der Bruggen, e. a., ed., *Regionale geschiedenis zonder grenzen. Opstellen aangeboden aan prof. dr. J. C. G. M. Jansen* (Cahiers van het Sociaal historisch centrum voor Limburg I; Maastricht: Sociaal historisch centrum voor Limburg, 1998, 349 blz., f50,-, ISBN 90 74142 08 7).

Deze bundel kwam tot stand naar aanleiding van het afscheid op 8 mei 1998 van J. C. G. M. Jansen als directeur van het Sociaal historisch centrum voor Limburg (SHCL) en als bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Maastricht. Tevens is dit het eerste deel in een reeks cahiers van het SHCL. Over de doelstelling van deze derde publicatiereeks van het SHCL, naast de *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg* en de *Maaslandse Monografieën*, worden we niet ingelicht. De keuze om de nieuwe reeks te beginnen met de uitgave van een feestbundel maakt hierover ook weinig duidelijk. Zoals vaak bij een dergelijke onderneming lijkt het boek gemaakt voor de gebeurtenis en niet voor een bepaald lezerspubliek. Een bont allegaartje aan onderwerpen komt aan bod.

P. J. H. Ubachs beschrijft in een ouderwets gedegen stuk wat bekend is over het Maastrichtse vleeshouwersambacht. Aansluiting bij recente literatuur over gilden wordt daarbij niet gezocht. Boeiender is de vergelijking door J. C. G. Venner van de samenstelling van het bestuur in enige steden tussen 1550 en 1572. De stadsbestuurders in de Luikse steden Hasselt en Maaseik werden door de gildeleden gekozen: de 'Luikse democratie'. In Roermond (Gelre) bestond een systeem van coöptatie en verkiezing voor het leven. Van de gezinshoofden drong naar schatting 14% in Hasselt en zelfs 37% in Maaseik tegen slechts 3% in Roermond in het stadsbestuur door. Desondanks waren het, net als in Roermond, ook in de beide op het oog zo democratische Luikse steden enkele families die een opvallend groot deel van de bestuursposten bezetten. R. van Uytven presenteert verspreide informatie over de zeevisserij in Duinkerken uit de moeilijke jaren rond 1520. Deze zijn gecombineerd met opbrengstgegevens van enige accijnzen in Oostende in de periode 1505-1575. Geconcludeerd wordt dat de Vlaamse zeevloten 'gouden zestiende eeuw' gekend hebben.